

# **ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ, ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ПРИКМЕТ ПРИРОДНИЧОГО ЗМІСТУ**

*Маша Силенко*

*Фастів*

*У статті розкриваються актуальні питання виховання ціннісного ставлення до природи, як складової екологічного виховання, дітей старшого дошкільного віку засобами народних прикмет.*

*Ключові слова: ціннісне ставлення, екологічне виховання, народні прикмети.*

На сьогоднішньому етапі складних та динамічних відносин суспільства з навколишнім середовищем бережливе ставлення до природи повинно складати невід'ємну частину загального досвіду кожного громадянина нашої держави. Адже, сформований екологічний досвід не дається з народження, удосконалення важливої якості сучасної людини продовжується все життя. Філософське осмислення ситуації показує, що ключ до вирішення проблеми - в підвищенні рівня екологічної культури суспільства, обмеженні потягу до матеріального надлишку, що формувався тисячоліттями, вдосконаленні людських якостей, розвитку і заохоченні духовного, в його гармонійному поєднанні з матеріальним в кожній окремій особі. І це переводить проблему подолання кризи в галузь освіти.

Саме вона покликана виростити екологічно культурну людину, яка зможе добровільно і усвідомлено прийняти спосіб життя в рамках екологічного активу суспільства, реалізувати такі зразки діяльності і поведінки, які б підтримували стабільність природних біогеохімічних циклів і соціальних процесів.

У зв'язку з цим однією з важливіших проблем сучасної освіти, і перш за все природничо-наукової, є виховання у дошкільників ціннісного ставлення до природи, утвердження в їх свідомості природи як універсальної цінності для

життя людини і його рівноправного партнера, необхідності поважного, дбайливого, ставлення до неї.

У Концепції екологічної освіти України серед завдань дошкільного виховання визначено формування основ екологічної культури, морально-ціннісної орієнтації особистості. Цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістичних ціннісних орієнтирів щодо природи.

Завдання дбайливого ставлення до природи означені в Конституції України: «кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі». У Державній національній програмі «Освіта. Україна 21 століття» йдеться про те, що необхідно «формувати екологічну культуру людини в гармонії її відносин з природою». «Базовий компонент дошкільної освіти в Україні» визначає зміст знань дошкільників із різних сфер людської життєдіяльності: зокрема в ньому зазначені загальні підходи до формування особистості через сферу життєдіяльності в природі, а саме: «Природа є: екологічне спрямування, виховання різнобічної і гармонійної особистості, орієнтованої на відтворення екологічної культури суспільства, комплексний підхід, що передбачає розвиток чуттєвої сфери, засвоєння певного кола знань та оволодіння практичними вміннями» [1, 47]. В законі України «Про дошкільну освіту» визначені головні завдання дошкільної освіти, одне з них – це свідоме ставлення до себе, оточення та довкілля.

Формуючи ціннісне ставлення до природи, необхідно виходити з наступного: головне, щоб дитина зрозуміла, що людина і природа взаємопов'язані, тому турбота про природу є турботою про людину, його майбутнє, а те, що шкодить природі, завдає шкоди і людині. Отже дії в результаті яких руйнується загальний для всіх нас дім, аморальні.

Що ж необхідно робити, враховуючи вікові особливості дошкільнят, до яких можна віднести вразливість і емоційна чуйність, співчуття, співпереживання, які допомагають дитині увійти «до життя іншої живої істоти з середини» писав В. Сухомлинський, відчути чужий біль як свій власний.

Екологічне виховання дітей дошкільного віку, з точки зору науковців, припускає:

- виховання гуманного відношення до природи (етичне виховання);
- формування системи екологічних знань і уявлень (інтелектуальний розвиток);
- розвиток естетичних відчуттів (уміння бачити і переживати красу природи, захопитися нею, бажання зберегти її);
- участь дітей в посильній для них діяльності по догляду за рослинами і тваринами, по охороні і захисту природи.

Екологічне виховання дошкільників слід розглядати, перш за все, як етичне виховання, бо в основі ставлення людини до оточуючого її світу природи повинні лежати гуманні відчуття, тобто усвідомлення цінності будь-якого прояву життя, прагнення захистити і зберегти природу і т. д.

У процесі експериментального дослідження були поставлені такі завдання:

- визначити рівень ціннісного ставлення дошкільників до природи;
- виявити якість сенсорно-вербальної реакції учнів на зовнішній світ; вивчити творчу спрямованість естетичних почуттів, здатність до творчої інтерпретації отриманих вражень;
- з'ясувати роль сім'ї в творчому розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами природи.

На підставі отриманих результатів в процесі теоретичного дослідження нами була розроблена система роботи, спрямована на вдосконалення ціннісного ставлення до природи.

Основними завданнями дослідно-експериментальної роботи були:

- збагатити чуттєвий досвід дітей у процесі пізнання природи;
- знаходити можливості для прямих або опосередкованих контактів дітей з природою;
- здійснювати педагогічний вплив на розвиток емоційної сфери і засвоєння знань про взаємозв'язки у природі;

- розширювати коло уявлень дітей про природоохоронну роботу в природі;
- розвивати пізнавальні інтереси;
- організовувати посильну трудову діяльність у природі;
- формуванати елементи наукових знань про основні чинники у розвитку природи (світло, температура, волога та ін.)
- розвивати вміння класифікувати природу (рослини, тварини, птахи та ін.);
- активізувати знання і практичний досвід в різних видах діяльності;
- викликати інтерес до живих барометрів природи.

Нами була розроблена схема взаємозв'язків форм і методів роботи з дітьми в дошкільному навчальному закладі на складові екологічного виховання.

## Зміст роботи з екологічного виховання



Перед здійсненням експериментальної роботи нами була розроблена система впровадження народних прикмет в навчально-виховний процес, яка відображена в схемі 2.

Схема 2.

**Система роботи з підвищення рівня сформованості ціннісного ставлення до природи засобами народних прикмет**



**На першому етапі** серед багатющого фонду народних прикмет нами були обрані ті, що за своїм змістовним наповненням відповідали віковим психофізіологічним особливостям та пізнавальним інтересам дітей дошкільного віку.

На наступному етапі був здійснений розподіл відповідно до сезонів, враховуючи той факт, що діти міцніше запам'ятовують інформацію, коли є

можливість сприйняття її різними рецепторами, можливість варіативного повторення в різних ситуаціях та спостереженнях за динамікою останніх.

Безперечно важливим та взаємопов'язаним з попереднім процесом є вибір відповідно до образів народних прикмет, адже не можна не враховувати таку психологічну особливість людини, як контекстне сприйняття. Таким чином, був здійснений розподіл підібраних для використання в роботі з дітьми дошкільного віку народних прикмет за наступними образами:

- космічні (зірки, місяць, хмари, небо, сонце);
- метеорологічні (туман, роса, веселка, дощ, вітер, гроза, грім);
- поведінка тварин, комах, риб, птахів;
- рослинний світ (квіти, дерева, кущі);
- спостереження за неживою природою (земля, вода, роса);
- пори року, місяці;
- людина і здоров'я;
- землеробські роботи.

Ознайомлення з природою передбачає дотримання принципу гетерогенності екологічної діяльності, який полягає у педагогічній доцільності залучення дитини до різноманітної пізнавальної діяльності, пов'язаної зі світом природи. Психологічні особливості дітей дошкільного віку зумовлюють використання активних форм пізнавальної діяльності. Тому третім етапом було впровадження народних прикмет в різні форми роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

Ми віддавали перевагу безпосереднім спостереженням, іграм, екскурсіям, трудовій діяльності.

В кінці нашого дослідження нами було проведено контрольний експеримент, мету якого ми креслили таким чином: визначити ефективність впровадження народних прикмет природничого змісту в процесі виховання ціннісного ставлення до природи, як складової екологічного виховання.

Для досягнення цієї мети ми поставили такі завдання:

1. Визначити доцільність використання народних прикмет природничого змісту на різних етапах екологічного виховання.

2. Виявити рівень ціннісного ставлення до природи, як складової екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Система проведення контрольного експерименту базувалася на порівнянні рівня сформованості ціннісного ставлення до природи у дітей експериментальної та контрольної груп. Робота в експериментальній групі проводилася у відповідності із завданнями вивчення дослідження і базувалася на використанні народних прикмет в процесі виховання ціннісного ставлення до природи. А в контрольній групі навчання проводилось за стандартною схемою.

В кінці контрольного експерименту, на основі отриманих даних, ми переконалися, що застосування народних прикмет природничого змісту у вихованні ціннісного ставлення до природи дітей старшого дошкільного віку доцільно в поєднанні з різноманітними методами дошкільної дидактики.

Таким чином, аналіз результатів проведення експериментальної частини нашого дослідження доводить, що комплексне використання народних прикмет природничого характеру в різних формах і методах роботи, обґрунтовано вибудованих в систему, створює підґрунтя для плідного виховання ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку.

#### *Література:*

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, К.: - 1999. - 70с.
2. Мурашина Т.В. Використання народних прикмет в екологічному вихованні. - Чебоксари 2001. – 264 с.
3. Яришева Н.В. Методика ознайомлення дітей з пр. продукцією - К.: Вища школа, 1993. - 255с.

*В статъе раскрываются актуальные вопросы воспитания ценностного отношения к природе, как составляющей экологического воспитания, детей старшего дошкольного возраста средствами народных примет.*



*Ключевые слова: ценностное отношение, экологическое воспитание, народные приметы.*